

Чухрасва Наталія Миколаївна

к.е.н, доцент
КНЕУ ім.Вадима Гетьмана, Україна
ORCID <http://orcid.org/0000-0003-1537-4841>
e-mail: 0612nataliya@gmail.com

Якимчук Віталій Юрійович

аспірант кафедри «Бізнес-економіки та підприємництва» КНЕУ ім. Вадима Гетьмана
Київ, Україна
e-mail:yakimchuk.vitaliy@gmail.com
ORCID: 0009-0007-6475-5903
+380984307234

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В РАМКАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТЕПЛИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА

Chukhraieva Nataliia

Ph.D., docent
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Ukraine

Yakymchuk Vitaliy

PhD student at the
Business Economic and Entrepreneurship
Department of Vadym Hetman Kyiv National
Economic University
Kiev, Ukraine
e-mail:yakimchuk.vitaliy@gmail.com
ORCID: 0009-0007-6475-5903

THE PRINCIPLE OF FAIR COMPETITION WITHIN THE WORLD TRADE ORGANISATION AND ITS IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF GREENHOUSE PRODUCTION

Анотація. Розвиток тепличного господарства є важливим елементом аграрного сектору, що забезпечує продовольчу безпеку, створення робочих місць і підвищення економічної стійкості країн. У контексті членства України в Світовій організації торгівлі (СОТ) реалізація принципу справедливої конкуренції стає ключовою умовою для ефективної інтеграції у світовий ринок. Водночас недостатній рівень технологічної модернізації, висока енергоємність та нестабільна економічна ситуація створюють серйозні виклики для українських виробників тепличної продукції. Основною проблемою є низький рівень конкурентоспроможності тепличного господарства України на міжнародному ринку. Причинами цього є технологічна відсталість, недостатня державна підтримка та складнощі з адаптацією до вимог СОТ. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, що поєднує модернізацію, стимулювання інвестицій та забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Попередні дослідження недостатньо висвітлюють вплив регуляторних механізмів СОТ на розвиток тепличного сектору в Україні. Особливу увагу потребують аспекти міжнародного співробітництва, стимулювання інновацій через залучення

інвестицій та участь у глобальних ланцюгах постачання. У статті зроблено акцент на цих аспектах із метою заповнення наявних прогалин. У дослідженні використано комплексний підхід, що включає аналіз статистичних даних за період 2010–2023 років, огляд міжнародного досвіду країн-членів СОТ, зокрема країн G7, та оцінку регуляторних механізмів. Методи включали порівняльний аналіз, графічну візуалізацію динаміки розвитку та структурування даних у таблицях для надання рекомендацій. У результаті дослідження встановлено, що впровадження інноваційних технологій та забезпечення державної підтримки є ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності тепличного сектору. Результати аналізу динаміки розвитку тепличного господарства в Україні показали поступове зростання обсягів виробництва, проте з низькими темпами через енергетичні витрати та брак інвестицій.

Отримані результати свідчать про необхідність вдосконалення державної політики для підвищення конкурентоспроможності. У порівнянні з попередніми дослідженнями зроблено акцент на взаємозв'язку між інвестиційною привабливістю галузі та регуляторними механізмами СОТ. Значення отриманих результатів полягає у створенні практичних рекомендацій для виробників і державних органів.

Основні висновки роботи включають обґрунтування важливості державної підтримки, модернізації теплиць і залучення інвестицій для адаптації до умов СОТ. Рекомендації спрямовані на створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток експорту через гармонізацію стандартів і участь у міжнародних програмах. Подальші дослідження мають зосередитися на вивченні ефективності впровадження енергозберігаючих технологій та розширенні доступу до фінансових ресурсів.

Ключові слова: тепличне господарство, СОТ, справедлива конкуренція, інновації, міжнародна торгівля, державна підтримка, енергоефективність, експорт, адаптація, інвестиції.

Abstract. The development of greenhouse farming is an important element of the agricultural sector, which ensures food security, job creation and economic sustainability of countries. In the context of Ukraine's membership in the World Trade Organisation (WTO), the implementation of the principle of fair competition is becoming a key condition for effective integration into the global market. At the same time, the insufficient level of technological modernisation, high energy intensity and unstable economic situation pose serious challenges for Ukrainian greenhouse producers. The main problem is the low level of competitiveness of Ukraine's greenhouse industry in the international market. The reasons for this are technological backwardness, insufficient government support and difficulties in adapting to WTO requirements. Addressing this problem requires a comprehensive approach that combines modernisation, investment promotion and compliance with international standards. Previous studies have not sufficiently covered the impact of WTO regulatory mechanisms on the development of the greenhouse sector in Ukraine. Particular attention should be paid to the aspects of international cooperation, stimulation of innovation through investment and participation in global supply chains. The article focuses on these aspects in order to fill the existing gaps. The aim of the study is to analyse the impact of the WTO fair competition principle on the development of the greenhouse industry in Ukraine and to formulate recommendations for adaptation to international market conditions. The study used a comprehensive approach, including analysis of statistical data for the period 2010-2023, review of international experience of WTO members, in particular the G7 countries, and assessment of regulatory mechanisms. Methods used included comparative analysis, graphical visualisation of development dynamics, and structuring of data in tables to provide recommendations. The study found that the introduction of innovative technologies and state support are key factors in increasing the competitiveness of the greenhouse sector. The results of the analysis of the dynamics of greenhouse development in Ukraine showed a gradual increase in production volumes, but at a low rate due to energy costs and lack of investment. The results obtained indicate the need to improve public policy to

increase competitiveness. Compared to previous studies, the article emphasises the relationship between the investment attractiveness of the industry and the WTO regulatory mechanisms. The significance of the obtained results lies in the creation of practical recommendations for producers and government agencies. The main conclusions of the study include the justification of the importance of state support, greenhouse modernisation and investment attraction for adaptation to the WTO conditions. The recommendations are aimed at creating a favourable investment climate, developing exports through harmonisation of standards and participation in international programmes. Further research should focus on studying the effectiveness of energy-saving technologies and expanding access to financial resources.

Keywords: *greenhouse farming, WTO, fair competition, innovation, international trade, state support, energy efficiency, exports, adaptation, investment.*

JEL F13, L40, Q17

Постановка проблеми. Міжнародна торгівля відіграє ключову роль у розвитку світової економіки, створюючи можливості для інтеграції національних ринків і забезпечення доступу до якісної продукції за конкурентними цінами. У цьому контексті Світова організація торгівлі (СОТ) виступає основним регулятором, забезпечуючи прозорість, ефективність та справедливість у міжнародних торговельних відносинах. Зростання ролі СОТ у глобальному економічному середовищі зумовлене потребою в упорядкуванні торгівлі, зокрема в аграрному секторі, який є одним із найважливіших для багатьох країн світу, включаючи Україну.

Аграрний сектор, а особливо тепличне господарство, є важливим компонентом продовольчої безпеки. Однак у процесі інтеграції до світового ринку цей сектор стикається з численними викликами, такими як висока конкуренція, необхідність дотримання міжнародних стандартів і вимог, а також залежність від природно-кліматичних умов. У таких умовах принципи СОТ, зокрема справедлива конкуренція, набувають надзвичайного значення. Дотримання цих принципів створює умови для рівноправного доступу до ринків і стимулює розвиток галузі, але водночас ставить перед виробниками нові завдання, пов'язані із забезпеченням конкурентоспроможності.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика принципів функціонування Світової організації торгівлі (СОТ), зокрема принципу справедливої конкуренції, достатньо широко представлена у сучасних наукових дослідженнях. Водночас галузеві аспекти реалізації зазначеного принципу, зокрема у сфері тепличного господарства, залишаються недостатньо систематизованими, що обумовлює актуальність подальших наукових розвідок. У роботі Яцківа І. Б. [1] розкрито інституційні засади діяльності СОТ, охарактеризовано її ключові принципи, серед яких особливу роль відіграють принципи недискримінації, режиму найбільшого сприяння та національного режиму. Автор обґрунтовує, що саме ці принципи формують основу справедливої конкуренції у міжнародній торгівлі, однак не приділяє достатньої уваги аналізу їх впливу на окремі галузі аграрного сектору. Юрченко О. В. [2] здійснює комплексний аналіз загальних принципів регулювання міжнародної торгівлі в рамках СОТ, акцентуючи увагу на механізмах лібералізації торгівлі та усуненні дискримінаційних бар'єрів. Дослідження має важливе теоретико-методологічне значення для розуміння умов забезпечення рівної конкуренції на світових ринках, зокрема для виробників сільськогосподарської продукції.

У праці Сафарлі К. [3] розглянуто інституційні наслідки членства держав у СОТ та його вплив на формування внутрішньої торговельної політики. Автор доводить, що імплементація норм СОТ суттєво обмежує застосування протекціоністських інструментів державної підтримки, що має безпосередній вплив на розвиток тепличного господарства як капіталомісткої та енергозалежної галузі. Правові аспекти функціонування СОТ детально проаналізовано у навчальному посібнику Свиди Т. О. [4], де систематизовано основні угоди СОТ, принципи забезпечення конкурентного середовища та механізми врегулювання торговельних спорів. Дана праця є важливою теоретичною основою для дослідження принципу справедливої конкуренції, проте її галузева спрямованість має загальний характер. В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень [5] висвітлено процеси модернізації СОТ під впливом глобальних викликів, зокрема продовольчої безпеки, кліматичних змін та геополітичної нестабільності. У документі підкреслено зростаючу роль аграрного сектору у світовій торгівлі, що створює нові умови конкуренції для виробників тепличної продукції. Офіційні матеріали Міністерства економіки України [6], а також узагальнена довідкова інформація [7] доповнюють наукові джерела відомостями щодо структури, функцій та базових принципів СОТ. Вони мають інформативний характер і використовуються переважно для формування загального контексту дослідження. Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить, що теоретико-правові засади принципу справедливої конкуренції в рамках СОТ є достатньо опрацьованими. Водночас вплив цього принципу на розвиток тепличного господарства як специфічної галузі аграрного виробництва потребує подальшого комплексного наукового обґрунтування. За потреби можу:

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.. Правила СОТ впливають на більшість країн, забезпечуючи єдиний правовий простір у міжнародній торгівлі. Вони спрямовані на усунення бар'єрів та обмежень, що створює рівні умови для всіх учасників. Аграрний сектор, зокрема тепличне господарство, має значний потенціал для розвитку, однак він залежить від багатьох зовнішніх чинників, серед яких регуляторна політика та конкурентоспроможність на світовому ринку. В умовах глобалізації національні виробники стикаються з тиском з боку великих міжнародних корпорацій, що ускладнює конкуренцію. Завдання СОТ у цьому контексті полягає в забезпеченні прозорих і справедливих умов торгівлі.

Мета статті. Аналіз впливу принципу справедливої конкуренції, закладеного у правилах СОТ, на розвиток тепличного господарства. Особливу увагу приділено механізмам, які забезпечують дотримання цього принципу, а також аналізу того, як ці механізми можуть сприяти сталому розвитку тепличного господарства в Україні. Ця стаття є спробою комплексно розглянути проблему адаптації тепличного господарства України до умов, визначених принципами СОТ, з урахуванням викликів і можливостей, які відкриває глобалізація.

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження становить системний та міждисциплінарний підхід до аналізу принципу справедливої конкуренції в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) та оцінювання його впливу на розвиток тепличного господарства. Дослідження базується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання економічних та правових процесів. У процесі дослідження застосовано метод аналізу та синтезу, що дозволив узагальнити теоретичні підходи до визначення принципів діяльності СОТ та

виокремити їх значення для формування конкурентного середовища на аграрних ринках. Індуктивний і дедуктивний методи використано для формування логічних узагальнень щодо впливу міжнародних торговельних правил на функціонування тепличного виробництва. Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу норм угод СОТ, що регулюють конкуренцію, субсидування та доступ до ринків сільськогосподарської продукції, а також для зіставлення національних підходів до підтримки тепличного господарства з вимогами міжнародної торговельної системи. Це дало змогу оцінити ступінь відповідності державної політики принципам справедливої конкуренції.

Для систематизації наукових поглядів та офіційних позицій використано метод контент-аналізу наукових публікацій, нормативно-правових актів, аналітичних доповідей міжнародних організацій та органів державної влади. Абстрактно-логічний метод застосовано для формування висновків і обґрунтування рекомендацій щодо адаптації механізмів розвитку тепличного господарства до умов справедливої конкуренції. Інформаційну базу дослідження становлять міжнародні угоди СОТ, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні матеріали міжнародних та національних інституцій, офіційні статистичні дані органів державної влади України, а також відкриті інформаційні ресурси.

Виклад основного матеріалу. Принципи діяльності Світової організації торгівлі базуються на забезпеченні стабільності, передбачуваності та справедливості у глобальній торгівлі. Одним із основних завдань СОТ є створення таких умов, за яких жодна країна чи суб'єкт не отримували б необґрунтованих переваг, а всі учасники ринку мали рівні можливості. Цей підхід формується на основі двох ключових принципів: режиму найбільшого сприяння та національного режиму.

Режим найбільшого сприяння (РНС) є фундаментальним елементом торговельних відносин у межах СОТ. Він передбачає, що будь-які переваги або пільги, надані одній державі, повинні автоматично поширюватися на всі інші країни-члени організації. Наприклад, якщо країна зменшує митні тарифи для одного торгового партнера, такі ж умови зобов'язана отримати кожна країна-учасниця. Завдяки цьому принципу зменшується ризик дискримінації між державами та формується більш прозоре середовище для ведення торгівлі [1]. У сучасному світі, де взаємозалежність економік постійно зростає, РНС сприяє підтримці рівноваги в міжнародних відносинах.

Національний режим, у свою чергу, стосується умов, які встановлюються для товарів або послуг, що вже були імпортовані в країну. Згідно з цим принципом, іноземні товари повинні мати ті самі права та умови, що й товари місцевого виробництва. Наприклад, якщо внутрішнім виробникам надаються податкові пільги, то імпортовані товари повинні мати можливість скористатися аналогічними перевагами. Це особливо важливо для забезпечення справедливої конкуренції на ринках, де іноземні компанії стикаються з місцевими монополіями або іншими перешкодами [2].

Справедлива конкуренція є однією з центральних концепцій СОТ, що поєднує ці два принципи. Її сутність полягає в створенні таких умов, за яких жодна сторона не має змоги зловживати своїм становищем чи обходити правила ринку. Це передбачає запобігання таким практикам, як демпінг, незаконне субсидування або створення монополій. Важливо підкреслити, що справедлива конкуренція — це не лише про рівні умови для всіх, але й про створення можливостей для тих країн, які роз-

виваються і не завжди можуть конкурувати з великими корпораціями з розвинених держав [3].

Таблиця 1

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УГОДАХ СОТ

Положення	Опис
Режим найбільшого сприяння	Рівні умови для всіх країн-членів СОТ у торгівлі товарами та послугами.
Національний режим	Забезпечення недискримінації іноземних товарів у порівнянні з вітчизняними після імпорту.
Антидемпінгові заходи	Захист від продажу товарів за цінами, нижчими за собівартість.
Регулювання субсидій	Заборона надмірних субсидій, які можуть спотворити ринкові умови.
Компенсаційні заходи	Захист національних виробників від субсидованого імпорту через введення мит.

Розроблено автором на основі [1, 2].

Антидемпінгові заходи є одним із найважливіших інструментів СОТ для захисту справедливої конкуренції. Демпінг — це ситуація, коли країна-експортер продає товари на іноземному ринку за цінами, нижчими за собівартість, завдаючи шкоди місцевим виробникам. СОТ дозволяє країнам-членам застосовувати спеціальні мита, якщо доведено, що демпінг має місце і створює несприятливі умови для конкуренції [4]. Водночас ці заходи мають бути обґрунтованими і не перетворюватися на засіб економічного тиску.

Регулювання субсидій є ще одним важливим елементом забезпечення справедливої конкуренції. Субсидії, надані урядами окремих країн, часто використовуються для підтримки національних виробників, однак надмірне субсидування може спотворювати ринок. СОТ визначає категорії субсидій, які дозволені, заборонені або допустимі за певних умов. Наприклад, субсидії, що підтримують дослідження і розвиток, вважаються легітимними, тоді як ті, що безпосередньо стимулюють експорт, можуть бути забороненими [5].

Компенсаційні заходи є додатковим інструментом, що застосовується у випадках, коли імпорт субсидованих товарів завдає значної шкоди національним виробникам. У таких ситуаціях країна може вводити компенсаційні мита, які дозволяють вирівняти умови конкуренції. Це важливий механізм для захисту внутрішнього ринку, особливо в секторах, які є чутливими до цінової конкуренції, таких як аграрний [6].

Загалом, механізми СОТ для забезпечення справедливої конкуренції є ключовими для створення рівних умов у міжнародній торгівлі. Вони спрямовані на баланс між свободою ринку та необхідністю захисту національних інтересів. У випадку аграрного сектору, зокрема тепличного господарства, ці механізми допомагають не лише зберігати конкурентоспроможність, але й стимулювати впровадження інновацій.

Вплив принципу справедливої конкуренції на аграрний сектор. Аграрний сектор має стратегічне значення для економіки багатьох країн, адже забезпечує продовольчу безпеку та є важливим джерелом доходів і зайнятості. Проте в умовах глобалізації цей сектор стикається з численними викликами, серед яких — посилення конкуренції на міжнародному рівні, необхідність відповідності міжнародним стандартам і регуляторним вимогам СОТ. Особливу увагу варто приділити тепличному господарству, яке є надзвичайно чутливим до регуляторних змін і коливань на світовому ринку.

Особливості аграрного ринку. Міжнародна торгівля сільськогосподарськими товарами характеризується високим рівнем конкуренції. Великі виробники, такі як США, ЄС чи Китай, мають значні ресурси для підтримки власного аграрного сектору. Це створює нерівні умови для країн, які розвиваються, або тих, де аграрний сектор перебуває на стадії модернізації. Тепличне господарство, яке залежить від технологій, інфраструктури та стабільних кліматичних умов, є ще більш вразливим до регуляторного тиску. Наприклад, вимоги СОТ щодо зниження субсидій або зняття тарифних бар'єрів можуть суттєво вплинути на його розвиток [2].

Проблема також полягає в тому, що тепличний сектор часто стикається з коливаннями попиту на міжнародному ринку. Наприклад, низькі ціни на продукцію з країн із дешевою робочою силою або високотехнологічним обладнанням створюють виклики для менш конкурентоспроможних держав. У таких умовах роль СОТ полягає в забезпеченні рівних умов для всіх учасників ринку, що досягається завдяки застосуванню принципів справедливої конкуренції [4].

Роль справедливої конкуренції. Справедлива конкуренція у контексті аграрного ринку виконує дві основні функції. По-перше, вона забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку, незалежно від їхньої економічної чи технологічної спроможності. Це дозволяє виробникам із менш розвинених країн брати участь у глобальній торгівлі на тих самих умовах, що й представники великих економік. По-друге, вона стимулює розвиток за рахунок впровадження інновацій, підвищення ефективності та адаптації до нових умов.

Тепличний сектор, який вимагає значних інвестицій у технології та енергоефективність, може отримати переваги від реалізації цих принципів. Наприклад, запобігання демпінгу чи незаконному субсидуванню дозволяє створити більш прозоре середовище, де успіх залежить від якості продукції, а не від адміністративних переваг чи фінансової підтримки окремих виробників [3].

Практичні приклади демонструють, як регулювання СОТ може впливати на розвиток тепличного господарства. Зокрема, у Нідерландах, які є лідером у виробництві тепличної продукції, реалізація принципів СОТ сприяла впровадженню передових технологій, зменшенню використання хімікатів і підвищенню екологічної ефективності виробництва. Водночас країни, які не мають достатніх ресурсів для модернізації, стикаються з ризиками витіснення з ринку через низьку конкурентоспроможність. Таким чином, роль СОТ полягає не лише у створенні рівних умов, але й у стимулюванні технічного прогресу через підтримку відкритих ринків [5].

Для більш глибокого розуміння динаміки розвитку тепличного сектору в контексті регулювання СОТ, наведемо графік, що ілюструє зміни обсягів світового експорту тепличної продукції протягом останніх двох десятиліть.

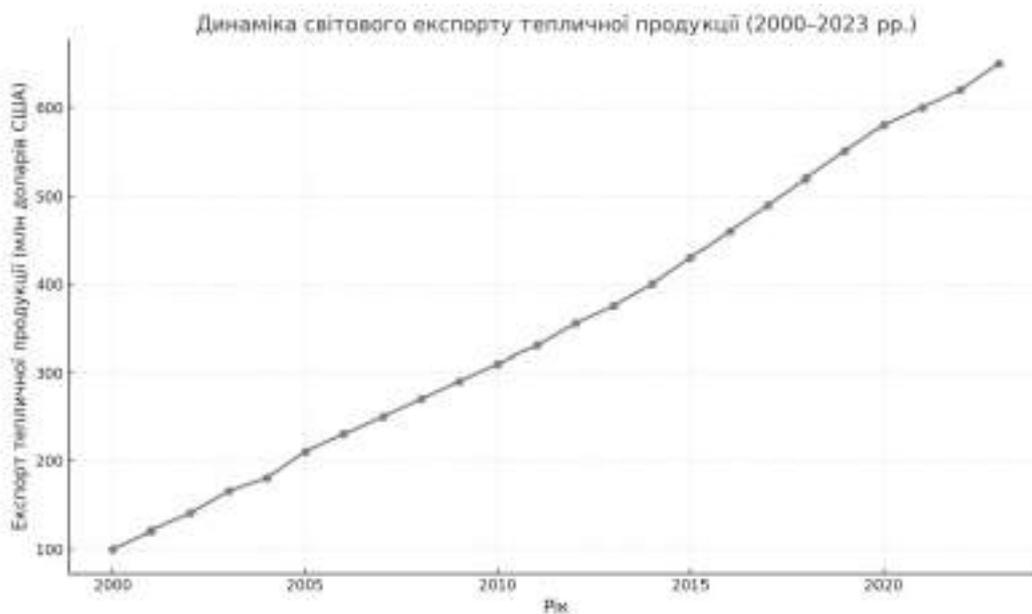

Рисунок 1. Динаміка світового експорту тепличної продукції в контексті регулювання СОТ (2000–2023 рр.).
Розроблено автором на основі [2, 4].

Рисунок 1. Динаміка світового експорту тепличної продукції
в контексті регулювання СОТ (2000–2023 рр.)

Розроблено автором на основі [2, 4].

Аналіз графіку демонструє стабільне зростання експорту тепличної продукції, яке, з одного боку, свідчить про підвищення ефективності галузі, а з іншого — відображає залежність від міжнародних регуляторних механізмів. Ключову роль у цьому процесі відіграє справедлива конкуренція, яка створює передумови для гармонізації умов торгівлі та стимулювання інновацій.

Отже, вплив принципів справедливої конкуренції на аграрний сектор є багатограним. Вони сприяють не лише створенню рівних умов, але й стимулюють розвиток через підвищення технологічного рівня та ефективності виробництва. Тепличний сектор, попри свою вразливість до змін, має значний потенціал для зростання за умови адаптації до вимог СОТ і використання доступних інструментів для підтримки конкурентоспроможності.

Досвід країн-членів СОТ у регулюванні аграрного сектору. Країни G7 посідають ключові позиції у світовій економіці, зокрема в аграрному секторі. Їхній досвід у регулюванні сільського господарства та тепличного виробництва демонструє, як ефективна державна політика може підтримувати галузь, адаптуючи її до викликів міжнародної конкуренції. Політика країн цієї групи, як правило, спрямована на баланс між внутрішньою підтримкою виробників і дотриманням вимог СОТ щодо справедливої конкуренції.

Рівень підтримки тепличного господарства в країнах G7 залишається високим, що забезпечує їм лідерські позиції у виробництві та експорті тепличної продукції.

Наприклад, у Німеччині та Нідерландах держава активно інвестує в модернізацію тепличного сектору, включаючи впровадження енергозберігаючих технологій та автоматизацію процесів. У США уряд підтримує виробників через субсидії на придбання обладнання, пільгові кредити та програми навчання фермерів [6]. Ці заходи дозволяють місцевим виробникам зберігати конкурентоспроможність, навіть у складних умовах міжнародного ринку.

Варто зазначити, що така підтримка націлена не лише на економічні показники, але й на сталий розвиток. Наприклад, у Японії державні програми акцентують увагу на скороченні викидів вуглекислого газу під час тепличного виробництва. В Італії уряд активно фінансує розробку біорозкладаних матеріалів для упаковки продукції. Це свідчить про те, що підтримка держави спрямована на довгостроковий ефект, а не лише на короткострокові економічні вигоди [6].

Дотації, субсидії та податкові пільги є ключовими інструментами, які використовуються країнами G7 для підтримки тепличного господарства. Наприклад, у Франції держава забезпечує субсидії на модернізацію теплиць, що дозволяє значно знизити енергетичні витрати. У Великій Британії уряд надає податкові пільги компаніям, які інвестують у зелений енергетичний сектор, зокрема у використання сонячних панелей для опалення теплиць. Ці заходи не лише сприяють підвищенню конкурентоспроможності, але й відповідають сучасним екологічним стандартам [6].

Особливу увагу заслуговують програми навчання та технічної допомоги, які реалізуються у Канаді. Завдяки державним ініціативам фермери отримують доступ до інноваційних технологій і кращих практик ведення тепличного господарства. Такі програми дозволяють швидше адаптуватися до змін на ринку, що є важливим фактором у глобальній конкуренції.

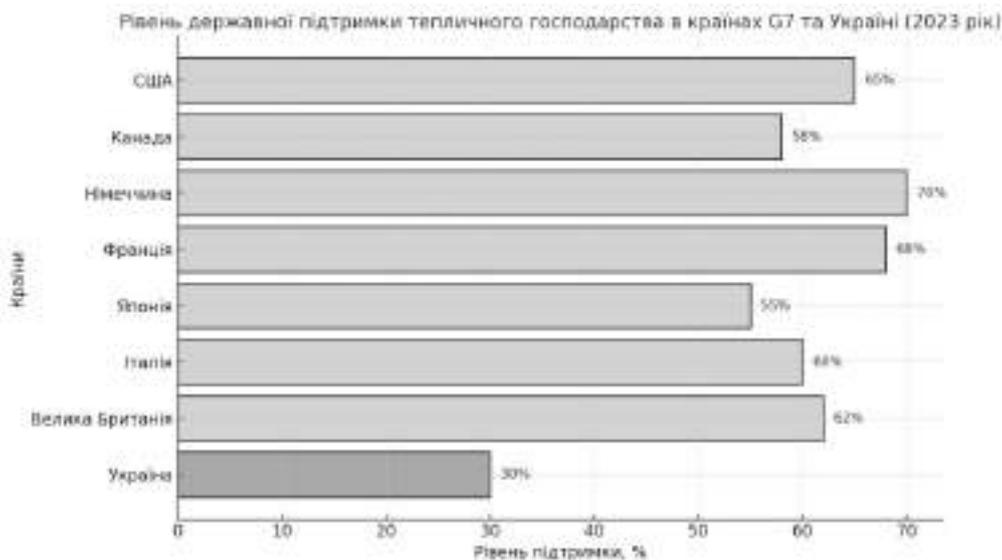
Узагальнюючи, можна сказати, що країни G7 формують збалансовану політику підтримки, яка спрямована на економічне зростання, екологічну стійкість та інноваційний розвиток. Цей досвід може бути корисним для України, яка перебуває на етапі модернізації свого тепличного сектору.

Україна має значний потенціал для розвитку тепличного господарства, проте відчутно поступається країнам G7 у рівні державної підтримки. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє визначити кілька напрямків, які могли б підвищити конкурентоспроможність українських виробників. По-перше, необхідно впровадити програми субсидування модернізації теплиць, зокрема заміни застарілого обладнання на енергоефективне. Це дозволить знизити собівартість продукції та зменшити залежність від енергоресурсів.

По-друге, держава має створити сприятливі умови для інвестицій у тепличний сектор. Наприклад, через податкові пільги для підприємств, які використовують відновлювані джерела енергії, або через пільгові кредити для дрібних фермерів. По-третє, необхідно зосередити увагу на експортному потенціалі тепличної продукції, забезпечивши її відповідність міжнародним стандартам якості. Це дозволить українським виробникам зайняти гідне місце на світовому ринку.

Для ілюстрації поточної ситуації представлено діаграму, яка демонструє рівень державної підтримки тепличного господарства в країнах G7 та Україні.

Дані чітко показують, що рівень підтримки в Україні значно нижчий, ніж у розвинених країнах, що ставить перед державою завдання покращити умови для вітчизняних виробників. Використання міжнародного досвіду, адаптованого до українських реалій, може стати вирішальним кроком у розбудові конкурентоспроможного тепличного сектору.

Діаграма 1. Порівняння рівня державної підтримки тепличного господарства в країнах G7 та Україні (2023 рік). Розроблено автором на основі [6].

Рис. 2. Порівняння рівня державної підтримки тепличного господарства в країнах G7 та Україні (2023 рік)

Розроблено автором на основі [6].

Роль інновацій у розвитку тепличного господарства в умовах СОТ. Сучасне тепличне господарство неможливо уявити без впровадження інноваційних рішень. Інновації стали ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність на глобальному ринку. В умовах регулювання Світовою організацією торгівлі вони також є інструментом для створення справедливих умов торгівлі, адже забезпечують рівність можливостей через покращення продуктивності та ефективності.

Технології в тепличному секторі змінюються з неймовірною швидкістю, і саме ці зміни відкривають нові горизонти для виробників. Одним із найбільш значущих трендів є впровадження автоматизації. Наприклад, сучасні теплиці обладнані системами моніторингу, які дозволяють контролювати температуру, вологість, рівень освітлення в режимі реального часу. Це не лише підвищує врожайність, але й знижує операційні витрати. У Нідерландах, що є світовим лідером у тепличному господарстві, автоматизація забезпечила збільшення продуктивності на 30% лише за останнє десятиліття [5].

Ще одним напрямком розвитку є використання енергоефективних технологій. Наприклад, впровадження світлодіодного освітлення дозволяє суттєво зменшити енергоспоживання, що особливо актуально в умовах високих цін на енергоносії. У Японії фермери активно застосовують методи вертикального вирощування в багатоярусних теплицях, що не лише знижує площу, потрібну для виробництва, але й мінімізує витрати на обслуговування. Україна може переймати цей досвід, адже такі технології є адаптивними навіть для країн із меншою економічною стабільністю [8].

Стимулювання інновацій через механізми СОТ має велике значення для розвитку тепличного господарства. СОТ, як глобальний регулятор торгівлі, сприяє залу-

ченню іноземних інвестицій у країни, що розвиваються. Наприклад, правила СОТ передбачають захист прав інвесторів і забезпечення прозорості у веденні бізнесу. Це є вагомим аргументом для міжнародних компаній, які готові вкладати кошти у розвиток технологій у сфері сільського господарства.

Країни, що розвиваються, зокрема Україна, можуть використовувати ці механізми для залучення ресурсів у модернізацію своїх теплиць. Наприклад, створення пільгових умов для інвесторів, які впроваджують сучасні технології, могло б дати поштовх для розвитку енергозберігаючих систем і автоматизації. Досвід Німеччини, де держава активно співпрацює з інвесторами у сфері відновлюваних джерел енергії, демонструє, що такі ініціативи є вигідними як для бізнесу, так і для суспільства загалом [5].

Одним із найефективніших способів впровадження інновацій є міжнародне співробітництво. Спільні проекти з іноземними партнерами дозволяють залучати передові технології, які вже довели свою ефективність. Наприклад, у рамках європейських програм «Horizon 2020» та «Green Deal» фермери з країн-членів СОТ отримують доступ до грантів на впровадження інновацій у тепличному виробництві. Такі ініціативи дозволяють не лише покращувати продуктивність, але й обмінюватися досвідом із партнерами, що мають високий рівень експертизи.

Україна має значний потенціал для участі у подібних програмах. Це дозволить не лише модернізувати тепличний сектор, але й підвищити його інтеграцію у світовий ринок. Однак для цього потрібна чітка державна політика, яка сприятиме залученню міжнародних грантів і спрощенню процедур для співпраці з іноземними партнерами [8].

Для ілюстрації впливу інновацій на продуктивність тепличного господарства наведено графік, який демонструє зміни в ефективності цього сектору за останні два десятиліття.

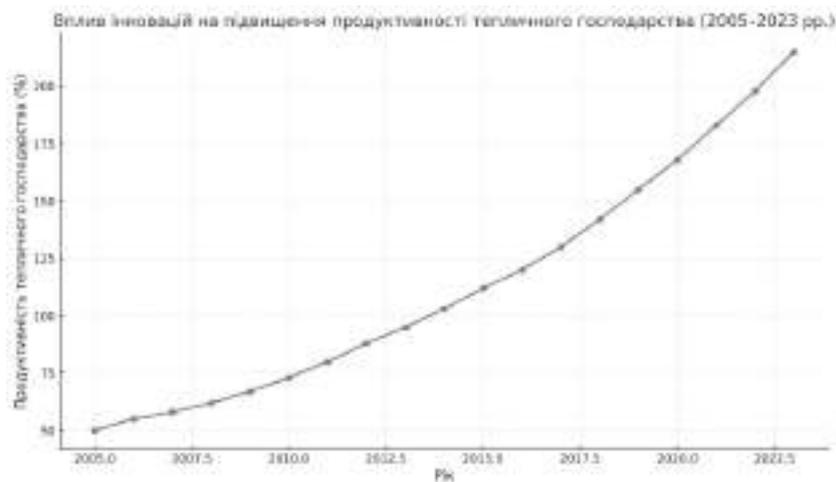

Рис. 3. Вплив інновацій на підвищення продуктивності тепличного господарства (2005–2023 рр.)
Розроблено автором на основі [5, 8].

Рис. 3. Вплив інновацій на підвищення продуктивності тепличного господарства (2005–2023 рр.)

Розроблено автором на основі [5, 8].

Аналіз даних показує, що розвиток інновацій є важливим фактором для зростання продуктивності. Це підтверджує необхідність їхнього впровадження в тепличному господарстві України, яке має великий потенціал для покращення своїх показників. Інтеграція інновацій у виробництво дозволить не лише збільшити врожайність, але й підвищити конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Тепличне господарство в Україні та виклики справедливої конкуренції. Україна має значний потенціал у розвитку тепличного господарства, яке є важливою складовою аграрного сектору. Проте цей напрямок стикається з низкою проблем, що уповільнюють його розвиток. В умовах глобалізації та інтеграції до світового ринку через членство в СОТ українські виробники змушені адаптуватися до нових реалій, які створюють не лише можливості, але й серйозні виклики.

Тепличне господарство України демонструє поступове зростання обсягів виробництва, однак воно залишається недостатньо розвиненим порівняно з країнами Європейського Союзу. У 2023 році обсяги виробництва тепличної продукції становили близько 72 тисяч тонн, що майже вдвічі більше, ніж у 2010 році. Це свідчить про позитивну динаміку, зумовлену модернізацією обладнання та підвищенням інтересу до органічної продукції. Разом з тим, темпи цього зростання все ще залишаються низькими через брак державної підтримки та доступу до сучасних технологій [10].

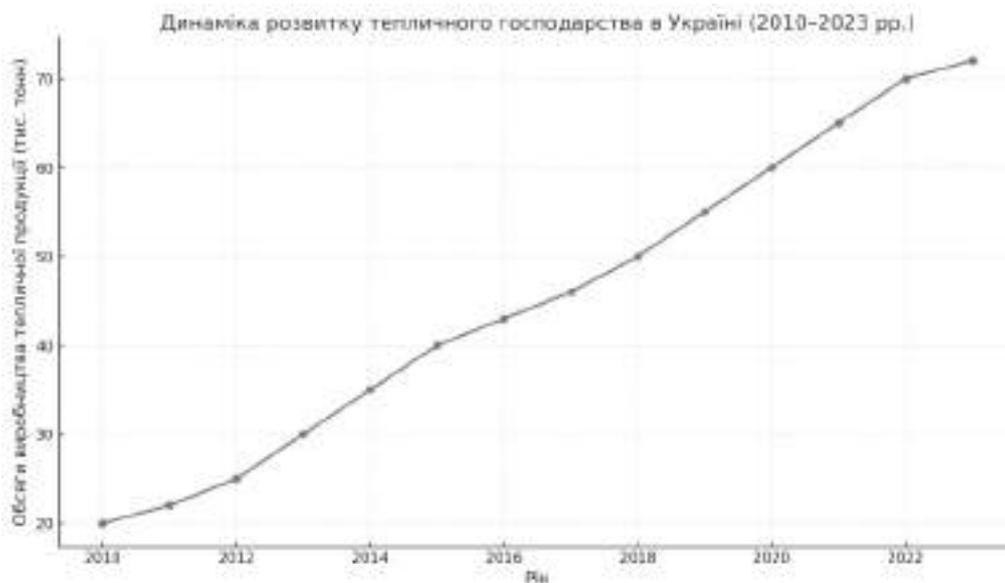
Серед проблем, які гальмують розвиток, варто виділити високу енергоємність тепличного виробництва. Більшість українських теплиць використовують застарілі технології, що призводить до значних витрат на опалення, освітлення та інші операційні витрати. Крім того, нестабільна економічна ситуація та обмеженість фінансових ресурсів ускладнюють доступ до якісного обладнання та інноваційних рішень.

Однак перспективи залишаються обнадійливими. Зростання попиту на екологічно чисту продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках відкриває нові можливості для тепличного господарства. Важливим кроком для прискорення розвитку має стати стимулювання інвестицій та державна підтримка.

Можливості та загрози. Членство України в СОТ створює умови для інтеграції у світовий ринок, що відкриває низку переваг. По-перше, це доступ до нових експортних ринків, які вимагають якісної продукції. По-друге, гармонізація стандартів із міжнародними дозволяє залучати іноземні інвестиції у тепличний сектор. Крім того, українські виробники отримують можливість брати участь у міжнародних програмах розвитку сільського господарства [9].

Проте існують і загрози, пов'язані з високим рівнем конкуренції. Виробники з країн із розвиненим тепличним сектором, таких як Нідерланди або Іспанія, мають значні конкурентні переваги через доступ до дешевих енергоресурсів та інноваційних технологій. Українські компанії, які не можуть забезпечити високий рівень якості та низьку собівартість продукції, ризикують бути витісненими з ринку.

Для того щоб реалізувати потенціал тепличного господарства, Україні необхідно вдосконалювати державну політику в цій сфері. Насамперед слід запровадити програми фінансування модернізації теплиць, що дозволить знизити енерговитрати та підвищити ефективність виробництва. Також важливо створити сприятливі умови для інвестицій, наприклад, через надання податкових пільг компаніям, які використовують енергоефективні технології [11].

Рисунк 3. Динаміка розвитку тепличного господарства в Україні (2010–2023 рр.).
Розроблено автором на основі [10].

Рис. 4. Динаміка розвитку тепличного господарства в Україні (2010–2023 рр.)

(Розроблено автором на основі [10].)

Розвиток експортного потенціалу є ще одним важливим напрямком. Україна має зосередитися на підвищенні якості продукції, щоб відповідати вимогам міжнародних стандартів. Це не лише дозволить розширити ринки збуту, але й сприятиме зміцненню позицій країни як надійного постачальника екологічно чистої продукції.

Таблиця 2

**АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ЗАГРОЗ
ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕПЛИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ СОТ**

Переваги	Загрози
Доступ до міжнародних ринків	Висока конкуренція з розвиненими країнами
Гармонізація стандартів	Енергоємність виробництва
Можливість залучення інвестицій	Відсутність достатньої державної підтримки
Участь у міжнародних програмах	Нестабільність економічної ситуації в країні

Розроблено автором на основі [9, 11].

Україна має всі передумови для створення конкурентоспроможного тепличного сектору. Однак реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу, що поєднує модернізацію виробництва, підвищення ефективності та адаптацію до умов міжнародної торгівлі.

Дискусія. Принцип справедливої конкуренції, закладений у регуляторних механізмах Світової організації торгівлі, є фундаментом для створення рівних умов на міжнародних ринках. Його реалізація сприяє усуненню дискримінаційних практик, забезпечує відкритість ринків і стимулює розвиток технологій. Для тепличного господарства, яке є чутливою галуззю аграрного сектору, цей принцип відіграє важливу роль, оскільки дозволяє створювати конкурентні переваги завдяки інноваціям та інтеграції в глобальну економіку.

Аналіз практичного досвіду країн-членів СОТ, таких як Німеччина, Нідерланди, Японія та інші, демонструє, що ефективна державна політика у підтримці тепличного господарства базується на збалансованому використанні дотацій, субсидій та податкових пільг. Інтеграція сучасних технологій, енергоефективність та участь у міжнародних наукових програмах є ключовими елементами успіху. Ці країни створили умови, за яких внутрішнє виробництво не лише витримує конкуренцію, а й експортує продукцію на глобальному рівні. Це є прикладом для України, яка лише починає реалізовувати свій потенціал у цій галузі. Для узагальнення надано рекомендації, які можуть стати основою для впровадження ефективних змін у цій галузі.

Таблиця 3

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ
ТЕПЛИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ДО УМОВ СОТ**

Напрямок	Рекомендації
Модернізація теплиць	Інвестування в енергоефективні технології та автоматизацію процесів.
Інвестиційний клімат	Запровадження податкових пільг та створення сприятливих умов для інвесторів.
Підтримка експорту	Забезпечення відповідності міжнародним стандартам та розвиток логістичних мереж.
Участь у міжнародних програмах	Залучення грантів і співпраця з міжнародними організаціями.
Навчання та інновації	Організація програм підвищення кваліфікації для виробників та впровадження R&D.

Розроблено автором на основі [11, 12].

Узагальнюючи, тепличне господарство України має всі передумови для успішного розвитку за умови впровадження структурних змін, орієнтованих на технологічний розвиток, екологічну стійкість і інтеграцію у світовий ринок. Це дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність, але й забезпечити стабільний розвиток аграрного сектору в умовах глобалізації.

Висновок. Для України розвиток тепличного господарства в умовах СОТ вимагає системного підходу. Перш за все, слід забезпечити оновлення застарілих теплиць, впровадивши сучасні технології для зменшення енергозатрат. Важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату через податкові пільги для підприємств, які використовують інноваційні підходи у виробництві. Крім того, варто спрямувати зусилля на інтеграцію українських виробників у глобальні ланцюги

постачання, адаптуючи продукцію до міжнародних стандартів якості. Такі кроки допоможуть не лише збільшити експортний потенціал країни, але й сприятимуть зміцненню її позицій на внутрішньому ринку.

Подальші дослідження у сфері тепличного господарства повинні бути зосереджені на вивченні ефективності впровадження новітніх технологій, їх впливу на продуктивність та екологічну стійкість виробництва. Не менш важливим є аналіз потреб і можливостей українських виробників у контексті доступу до міжнародних фінансових ресурсів і програм технічної допомоги. Це дозволить більш цілісно зрозуміти, як адаптувати вітчизняний тепличний сектор до умов СОТ та підвищити його конкурентоспроможність.

Література

1. Яцків, І. Б. (2020). Світова організація торгівлі (СОТ): основні принципи діяльності, члени та структура. Вісник Вінницького національного технічного університету, (1), 1-7. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29853/Яцків.pdf?sequence=1>
2. Юрченко, О. В. (2009). Загальні принципи регулювання міжнародної торгівлі в рамках Світової організації торгівлі. Економічний вісник Донбасу, (4), 83-88. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15740/15-Yurchenko.pdf?sequence=1>
3. Сафарлі, К. (2024). Членство у Світовій організації торгівлі — інституційні наслідки та вплив на внутрішню торговельну політику. Міжнародне право, (4), 118-130. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311332>
4. Свіда, Т. О. (2019). Право Світової організації торгівлі. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла". URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26877/1/ПРАВО%20СВІТОВОЇ%20ОРГА%20НІЗАЦІЇ%20ТОРГІВЛІ.pdf>
5. Модернізація Світової організації торгівлі під впливом глобальних викликів. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-09/analitichna-dopovid_sot_gotove.pdf
6. Загальна інформація про Світову організацію торгівлі. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=94872f60-5734-4e7c-bcee-7873ffb2076d&isSpecial=true&lang=uk-UA&title=ZagalnaInformatsiiaProSvitovuOrganizatsiiuTorgivliu>
7. Світова організація торгівлі. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_організація_торгівлі

References

1. Yatskiv, I. B. (2020). World Trade Organization (WTO): Basic principles of activity, members, and structure. *Bulletin of Vinnytsia National Technical University*, (1), 1–7. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29853/Яцків.pdf?sequence=1>
2. Yurchenko, O. V. (2009). General principles of regulating international trade within the framework of the World Trade Organization. *Economic Bulletin of Donbas*, (4), 83–88. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15740/15-Yurchenko.pdf?sequence=1>
3. Safarli, K. (2024). Membership in the World Trade Organization: Institutional consequences and impact on domestic trade policy. *International Law*, (4), 118–130. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311332>

4. Svyda, T. O. (2019). *The Law of the World Trade Organization*. Study guide. Uzhhorod: UzhNU "Hoverla" Publishing House. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26877/1/ПРАВО%20СВІТОВОЇ%20ОРГАНІЗАЦІЇ%20ТОРГІВЛІ.pdf>
5. Modernization of the World Trade Organization under the influence of global challenges. Analytical report by the National Institute for Strategic Studies. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-09/analitichna-dopovid_sot_gotove.pdf
6. General information about the World Trade Organization. Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=94872f60-5734-4e7c-bcee-7873ffb2076d&isSpecial=true&lang=uk-UA&title=ZagalnaInformatsiiaProSvitovuOrganizatsiiuTorgivliu>
7. World Trade Organization. *Wikipedia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_організація_торгівлі

Стаття надійшла 01.10.2025; прийнята до друку 21.10.2025 року